

Вищий навчальний заклад Укоопспілки “Полтавський
університет економіки і торгівлі”

**Тема: Планування з питань
цивільного захисту**

План лекції:

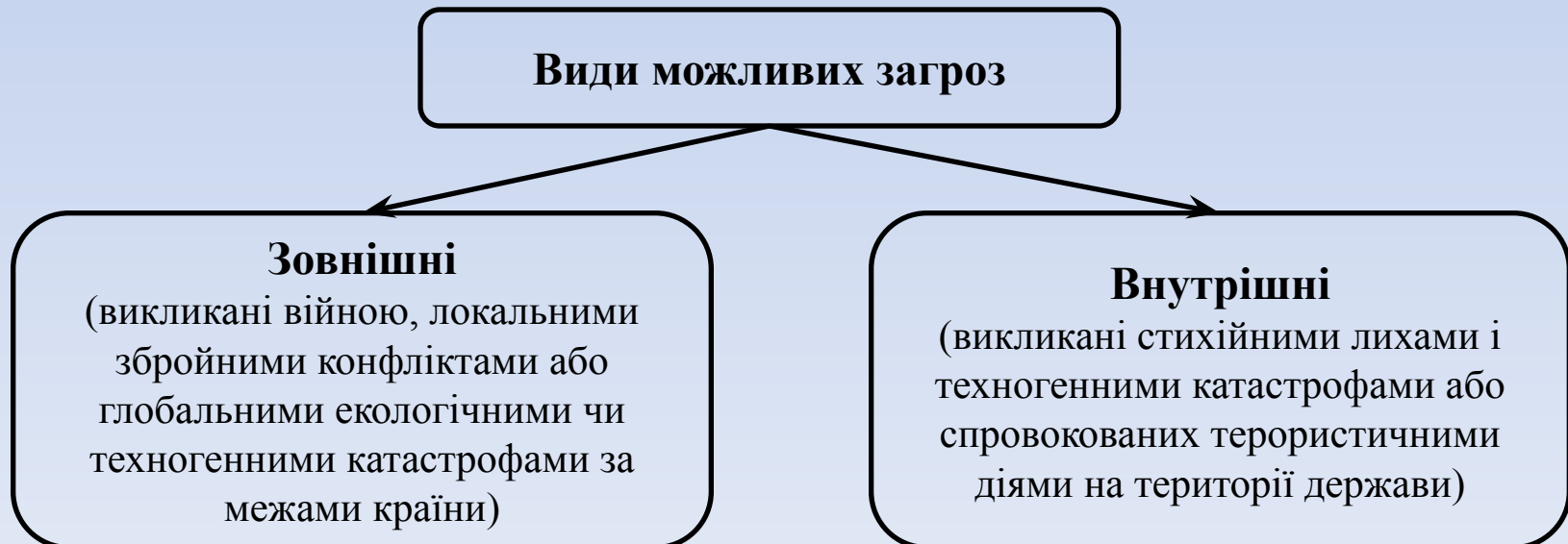
- 1. Способи захисту населення в надзвичайних ситуаціях**
- 2. Укриття населення в захисних спорудах**
- 3. Евакуаційні заходи в надзвичайних ситуаціях**
- 4. Прогнозування надзвичайних ситуацій**
- 5. Фінансування заходів із запобігання та ліквідації надзвичайних ситуацій**

Література

1. Смирнов В. А. Цивільний захист: навч. посібник / В. А. Смирнов, С. А. Дикань. – К.: Кафедра, 2013. – 300 с.
2. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник / М.І. Стеблюк. — 3-тє вид., стер. — К.: Знання, 2013. — 487 с.
3. Стеблюк М.І. Цивільна оборона та цивільний захист: Підручник / М.І. Стеблюк. — 2-ге вид., переробл. — К.: Знання, 2010. — 487 с.

1. СПОСОБИ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру це – система організаційних, технічних, медико-біологічних, фінансово-економічних та інших заходів для запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру і ліквідації їх наслідків, що реалізуються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, відповідними силами та засобами підприємств, установ та організацій, незалежно від форм власності й господарювання, добровільними формуваннями і спрямовані на захист населення і територій, а також матеріальних і культурних цінностей та довкілля.

Основні напрямки цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру:

- 1) здійснення комплексу заходів щодо **запобігання** виникненню надзвичайної ситуації;
- 2) забезпечення готовності системи Цивільного захисту до **реагування** на надзвичайну ситуацію.

Основні принципи на яких ґрунтується Цивільний захист :

- 1) **гарантування** та забезпечення державою конституційних **прав громадян** на захист життя, здоров'я та власності;
- 2) **комплексного підходу** до вирішення завдань цивільного захисту;
- 3) **пріоритетності завдань**, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян;
- 4) максимально можливого, економічно обґрунтованого **зменшення ризику** виникнення надзвичайних ситуацій;
- 5) **централізації управління**, єдиначальності, підпорядкованості, статутної дисципліни Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, аварійно-рятувальних служб;
- 6) **гласності, прозорості**, вільного отримання та поширення публічної інформації про стан цивільного захисту, крім обмежень, встановлених законом;
- 7) **добровільності** – у разі залучення громадян до здійснення заходів цивільного захисту, пов'язаних з ризиком для їхнього життя і здоров'я;
- 8) **відповідальності** посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за дотримання вимог законодавства з питань цивільного захисту;
- 9) **виправданого ризику** та відповідальності керівників сил цивільного захисту за забезпечення безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Громадяни України у сфері захисту від надзвичайних ситуацій ***мають право на:***

- 1) ***отримання інформації*** про надзвичайні ситуації або небезпечні події, що виникли або можуть виникнути, у тому числі в доступній для осіб з вадами зору та слуху формі;
- 2) ***забезпечення засобами*** колективного та індивідуального захисту та їх використання;
- 3) ***звернення*** до органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту від надзвичайних ситуацій;
- 4) ***участь у роботах*** із запобігання та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у складі добровільних формувань цивільного захисту;
- 5) ***отримання заробітної плати*** за роботу з ліквідації наслідків надзвичайної ситуації у разі залучення до таких робіт згідно з трудовими договорами;
- 6) ***соціальний захист та відшкодування*** відповідно до законодавства шкоди, заподіяної їхньому життю, здоров'ю та майну внаслідок надзвичайних ситуацій або проведення робіт із запобігання та ліквідації наслідків;
- 7) ***медичну допомогу, соціально-психологічну підтримку та медико-психологічну реабілітацію*** у разі отримання фізичних і психологічних травм.

Громадяни України у сфері цивільного захисту **мають такі обов'язки:**

- 1) **дотримуватися правил поведінки**, безпеки та дій у надзвичайних ситуаціях;
- 2) **дотримуватися заходів безпеки** у побуті та повсякденній трудовій діяльності, не допускати порушень виробничої і технологічної дисципліни, вимог екологічної безпеки, охорони праці, що можуть призвести до надзвичайної ситуації;
- 3) **вивчати способи захисту** від надзвичайних ситуацій та дій у разі їх виникнення, надання домедичної допомоги постраждалим, правила користування засобами захисту;
- 4) **повідомляти** службі екстреної допомоги населенню про виникнення надзвичайних ситуацій;
- 5) у разі виникнення надзвичайної ситуації до прибуття аварійно-рятувальних підрозділів **вживати заходів** для рятування населення і майна;
- 6) **дотримуватися** протиепідемічного, протиепізоотичного та проти-епіфітотичного режимів, **режимів** радіаційного захисту;
- 7) **виконувати правила пожежної безпеки**, забезпечувати будівлі, які їм належать на праві приватної власності, первинними засобами пожежогасіння, навчати дітей обережному поводженню з вогнем.

СПОСОБИ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ:

Оповіщення та інформування

(Оповіщення про загрозу або виникнення надзвичайних ситуацій полягає у своєчасному доведенні такої інформації до органів управління цивільного захисту, сил цивільного захисту, суб'єктів господарювання та населення)

Евакуаційні заходи

(При евакуації здійснюється організоване вивезення (виведення) населення на територію, що знаходиться за межами зони можливого катастрофічного затоплення, радіаційного чи хімічного ураження, прогнозованого виникнення локальних збройних конфліктів, районів виникнення стихійного лиха або великомасштабних аварій і катастроф)

Укриття в захисних спорудах

(Захисні споруди ЦЗ призначені для укриття населення від засобів масового ураження в особливий період та надзвичайних ситуацій у мирний час та є основним видом колективного захисту населення) сховища, протирадіаційні укриття, швидкостпороджувані захисні споруди, споруди подвійного призначення та найпростіші укриття

Інженерний, радіаційний і хімічний захисту, медичний, біологічний, психологічний, захисту, навчання населення діям у надзвичайних ситуаціях.

ІНЖЕНЕРНИЙ ЗАХИСТ територій включає:

- 1) проведення районування територій за наявністю потенційно небезпечних об'єктів і небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів, а також ризику виникнення надзвичайних ситуацій, пов'язаних з ними;
- 2) віднесення міст до відповідних груп цивільного захисту та віднесення суб'єктів господарювання до відповідних категорій цивільного захисту;
- 3) розроблення та включення вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту до відповідних видів містобудівної і проектної документації та реалізація їх під час будівництва і експлуатації;
- 4) урахування можливих проявів небезпечних геологічних, гідрогеологічних та метеорологічних явищ і процесів та негативних наслідків аварій під час розроблення генеральних планів населених пунктів і ведення містобудування;
- 5) розміщення об'єктів підвищеної безпеки з урахуванням наслідків аварій, що можуть статися на таких об'єктах;
- 6) розроблення і здійснення заходів щодо безаварійного функціонування об'єктів підвищеної безпеки;
- 7) будівництво споруд, будівель, інженерних мереж і транспортних комунікацій із заданими рівнями безпеки та надійності;
- 8) будівництво протизсувних, протиповеневих, протиселевих, протилавинних, протиерозійних та інших інженерних споруд спеціального призначення, їх утримання у функціональному стані;
- 9) обстеження будівель, споруд, інженерних мереж і транспортних комунікацій, розроблення та здійснення заходів щодо їх безпечної експлуатації;
- 10) інші заходи інженерного захисту територій залежно від ситуації, що склалася.

РАДІАЦІЙНИЙ І ХІМІЧНИЙ ЗАХИСТ населення і територій включає:

- 1) виявлення та оцінку радіаційної і хімічної обстановки;
- 2) організацію та здійснення дозиметричного і хімічного контролю;
- 3) розроблення та впровадження типових режимів радіаційного захисту;
- 4) використання засобів колективного захисту;
- 5) використання засобів індивідуального захисту, приладів радіаційної та хімічної розвідки, дозиметричного і хімічного контролю формуваннями і службами цивільного захисту та населенням, яке проживає в зонах можливого забруднення;
- 6) проведення йодної профілактики рятувальників, які залучаються до ліквідації радіаційної аварії, персоналу радіаційно небезпечних об'єктів та населення, яке проживає в зонах можливого забруднення;
- 7) надання населенню можливості придбання в особисте користування засобів індивідуального захисту, приладів дозиметричного та хімічного контролю;
- 8) проведення санітарної обробки населення та спеціальної обробки одягу, майна і транспорту;
- 9) розроблення загальних критеріїв, методів та методик спостережень щодо оцінки радіаційної і хімічної обстановки;
- 10) інші заходи радіаційного і хімічного захисту залежно від ситуації, що склалася.

Спеціальна обробка передбачає проведення знезаражування різних поверхонь у випадку виникнення надзвичайних ситуацій техногенного і природного характеру. Розрізняють такі види знезаражування: 1) *дезактивація*; 2) *дегазація*; 3) *дезинфекція*; 4) *дезинсекція*; 5) *дератизація*.

Деактивація – видалення радіоактивних речовин із заражених поверхонь транспортних засобів і техніки, будинків і споруд, території, одягу, взуття і засобів індивідуального захисту, а також із води.

Дегазація – це розкладання отруйних і ядучих речовин до нетоксичних продуктів і видалення їх із заражених поверхонь з метою зниження зараженості до допустимих норм.

Дезинфекція – знищення в зовнішньому середовищі збудників заразних (інфекційних) хвороб.

Дезинсекція – це знищення за допомогою спеціальних хімічних засобів комах, що є або можуть бути переносниками інфекційних (заразних) захворювань.

Дератизація – це знищення в основному за допомогою хімічних засобів (отрут) гризунів, що є або можуть бути переносниками інфекційних (заразних) захворювань.

Санітарна обробка – комплекс заходів із ліквідації зараження особового складу формувань і населення радіоактивними, отруйними речовинами, а також бактеріальними засобами.

МЕДИЧНИЙ ЗАХИСТ передбачає:

- 1) надання службою медицини катастроф медичної допомоги постраждалим внаслідок надзвичайних ситуацій, проведення їх медико-психологічної реабілітації;
- 2) планування і використання сил та засобів закладів охорони здоров'я незалежно від форми власності;
- 3) своєчасне застосування профілактичних медичних препаратів та своєчасне проведення санітарно-протиепідемічних заходів;
- 4) контроль за якістю та безпекою харчових продуктів і продовольчої сировини, питної води та джерелами водопостачання;
- 5) завчасне створення і підготовку спеціальних медичних формувань;
- 6) утворення в умовах надзвичайних ситуацій необхідної кількості додаткових тимчасових мобільних медичних підрозділів або залучення додаткових закладів охорони здоров'я;
- 7) накопичення медичного та спеціального майна і техніки;
- 8) підготовку та перепідготовку медичних працівників з надання екстреної медичної допомоги;
- 9) навчання населення способам надання домедичної допомоги та правилам дотримання особистої гігієни;
- 10) здійснення заходів з метою недопущення негативного впливу на здоров'я населення шкідливих факторів навколишнього природного середовища та наслідків надзвичайних ситуацій, а також умов для виникнення і поширення інфекційних захворювань;
- 11) проведення моніторингу стану навколишнього природного середовища, санітарно-гігієнічної та епідемічної ситуації;
- 12) санітарну охорону територій та суб'єктів господарювання в зоні надзвичайної ситуації;
- 13) здійснення інших заходів, пов'язаних із медичним захистом населення, залежно від ситуації, що склалася.

БІОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ населення, тварин і рослин включає:

- 1) своєчасне виявлення чинників та осередку біологічного зараження, його локалізацію і ліквідацію;
- 2) прогнозування масштабів і наслідків біологічного зараження, розроблення та запровадження своєчасних протиепідемічних, профілактичних, протиепізоотичних, протиепіфітотичних і лікувальних заходів;
- 3) проведення екстреної неспецифічної та специфічної профілактики біологічного зараження населення;
- 4) своєчасне застосування засобів індивідуального та колективного захисту;
- 5) запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів, обсервації та карантину;
- 6) здійснення дезинфекційних заходів в осередку зараження, знезараження суб'єктів господарювання, тварин та санітарної обробки населення;
- 7) надання екстреної медичної допомоги ураженим біологічними патогенними агентами;
- 8) інші заходи біологічного захисту залежно від ситуації, що склалася.

Карантин – адміністративно-санітарний захід для попередження поширення заразних хвороб, що полягає в ізоляції на певний термін хворих і осіб, котрі контактували з ними, припиненні пересування людей, тварин, товарів із заражених територій.

Обсервація – медична ізоляція у спеціально пристосованих приміщеннях здорових осіб, що виїжджають із населеного пункту, де мали місце випадки захворювання на інфекційні хвороби, для медичного спостереження за цими особами і проведення необхідних заходів профілактики.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ проводиться з метою запобігання або зменшення ступеня негативного психологічного впливу на населення наслідків надзвичайних ситуацій, та передбачає:

- 1) планування діяльності, пов'язаної з психологічним захистом;
- 2) своєчасне застосування ліцензованих та дозволених до застосування в Україні інформаційних, психопрофілактичних і психокорекційних методів впливу на особистість;
- 3) виявлення за допомогою психологічних методів чинників, які сприяють виникненню соціально-психологічної напруженості;
- 4) використання сучасних психологічних технологій для нейтралізації негативного впливу чинників надзвичайних ситуацій на населення;
- 5) здійснення інших заходів психологічного захисту залежно від ситуації, що склалася.

2. УКРИТТЯ НАСЕЛЕННЯ В ЗАХИСНИХ СПОРУДАХ

ЗАХИСНІ СПОРУДИ для укриття населення:

Сховище – це герметична інженерна споруда, яка забезпечує комплексний захист людини від усіх уражаючих факторів, які можуть виникнути при НС природного і техногенного походження (повітряна ударна хвиля, високі температури, шкідливі гази в зонах пожеж, небезпечні хімічні речовини, радіаційне опромінення, уламки конструкцій при руйнуванні будівель тощо), в тому числі при застосуванні сучасних видів зброї і засобів масового знищення.

ПРУ має менші захисні властивості і забезпечує захист людей, головним чином, від іонізуючого випромінювання, а також частково зменшує дію повітряної ударної хвилі, крапельнорідинних отруйних речовин, хімічних та біологічних аерозолів.

Швидкостпороджувана захисна споруда зводиться із спеціальних конструкцій за короткий час для захисту людей від дії засобів ураження в особливий період.

Споруда подвійного призначення – це наземна або підземна споруда, що може бути використана як за основним функціональним призначенням, так і для захисту населення на випадок НС.

Найпростіше укриття – це фортифікаційна споруда, цокольне або підвальне приміщення, що знижує комбіноване ураження людей від небезпечних наслідків НС, а також від дії засобів ураження в особливий період.

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАХИСНИХ СПОРУД

За місткістю:

- малої місткості (150...600 осіб);
- середньої місткості (600...2 000 осіб);
- великої місткості (понад 2 000 осіб);

За місцем розташування :

- вбудовані;
- окремо розташовані;
- у метрополітенах;
- у гірських виробітках;

За термінами будівництва:

- збудовані завчасно;
- швидкоспоруджувані;

За призначенням:

- для захисту персоналу і населення;
- для розміщення органів управління;
- для розміщення медичних установ;

За захисними властивостями:

- сховища;
- ПРУ;
- найпростіші укриття.

Сховища за своїми *захисними властивостями* поділяють на 4 класи в залежності від двох характеристик:

- надлишкового тиску ΔP , кПа, який здатні витримувати огорожуючі конструкції сховища;
- коефіцієнту ослаблення радіоактивного випромінювання $K_{осл}$ стінами та перекриттям сховища:

Клас сховища	ΔP , кПа	$K_{осл}$
1	500 та вище	5 000 та вище
2	300	3000
3	200	2000
4	100	1000

ПРУ залежно від здатності їхніх огорожуючих конструкцій послабляти енергію радіоактивного випромінювання поділяють на 3 групи:

1 група – $K_{осл} = 100 \dots 200$;

2 група – $K_{осл} = 50 \dots 100$;

3 група – $K_{осл} = 20 \dots 50$.

До захисних споруд висувають такі **вимоги**:

1) захисні споруди повинні мати конструктивну міцність відповідно до свого класу і бути герметичними;

2) захисні споруди повинні забезпечувати безперервне перебування в них людей упродовж не менше 2-х діб;

3) захисні споруди повинні бути розташовані від місць знаходження людей, для захисту яких вони призначені, на відстані:

- не далі, ніж 500 м (для сховищ);
- не далі, ніж 1000 м (для ПРУ);

4) захисні споруди повинні використовуватися за подвійним призначенням: у надзвичайних ситуаціях – для захисту персоналу, а у мирний час – для господарчих потреб (у якості складських приміщень, гардеробних, приміщень аварійних служб тощо).

Захисні споруди повинні приводитися у готовність до приймання громадян, які укриваються, у термін, що не перевищує 12 годин, а на АЕС, хімічно-небезпечних та пожежовибухонебезпечних об'єктах повинні утримуватися у постійній готовності до приймання персоналу, який буде укриватися.

У **сховищах** слід передбачати такі групи приміщень:

1. основні приміщення:

- приміщення для укриття людей, що переховуються;
- пункт управління (може бути відсутній);
- медичний пункт (може бути відсутній).

2. допоміжні приміщення:

- фільтровентиляційне приміщення (ФВП);
- приміщення для захищеної дизель-електростанції (ДЕС);
- санітарні вузли;
- приміщення для зберігання продовольства;
- станція перекачки фекальних вод (може бути відсутня);
- тамбури-шлюзи;
- тамбури.

На відміну від **сховищ** до складу **ПРУ** входять лише приміщення для розміщення людей (*основні*), а також санітарні вузли, вентиляційна і кімната для зберігання верхнього забрудненого одягу (*допоміжні приміщення*).

Норму площі підлоги основного приміщення захисних споруд на одну людину приймають 0,6 м² при *однорусному*, 0,5 м² при *дворусному* і 0,4 м² при *триярусному* розташуванні лав. При цьому для сховищ *внутрішній об'єм приміщення* має бути не менше, ніж 1,5 м³ на одну людину.

3. ЕВАКУАЦІЙНІ ЗАХОДИ В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Евакуація – це організоване вивезення (виведення) робітників і службовців підприємств, організацій та установ, які припиняють чи переносять свою діяльність за межі зон можливого ураження, а також вивезення непрацездатного і незайнятого у сфері виробництва і обслуговування населення із зон можливого ураження.

Евакуація на випадок надзвичайної ситуації передбачає не лише вивезення (виведення) населення із зон можливого ураження, а й *розміщення* населення в районах, придатних для проживання. Такими районами вважається *заміська зона* з розвиненою інфраструктурою: з будинками відпочинку, санаторіями-профілакторіями, оздоровчими і спортивними базами, дитячими таборами тощо.

РОЗРІЗНЯЮТЬ НАСТУПНІ ВИДИ ЕВАКУАЦІЇ:

Обов'язкова евакуація населення проводиться у разі:

- аварій з викидом радіоактивних та небезпечних хімічних речовин;
- катастрофічного затоплення місцевості;
- масових лісових і торф'яних пожеж, землетрусів, зсувів, інших геологічних та гідрогеологічних явищ і процесів;
- збройних конфліктів.

Загальна евакуація проводиться шляхом вивезення основної частини всіх категорій населення усіма видами наявних транспортних засобів із зон:

- можливого радіоактивного та хімічного забруднення;
- катастрофічного затоплення місцевості з чотиригодинним добіганням проривної хвилі при руйнуванні гідротехнічних споруд.

Часткова евакуація проводиться з використанням транспортних засобів, що експлуатуються за діючим графіком, для вивезення категорій населення, які за віком чи станом здоров'я у разі виникнення надзвичайної ситуації не здатні самостійно вжити заходів щодо збереження свого життя або здоров'я, а також осіб, які відповідно до законодавства доглядають (обслуговують) таких осіб.

Негайна евакуація є терміновим заходом, якщо надзвичайна подія (пожежа, вибух, аварія та ін.) уже виникла або може виникнути в обмежений відрізок часу; кожний з названих видів евакуації під впливом обстановки, що змінюється, може перерости в негайну евакуацію.

Тимчасова евакуація – проводиться при порівняно невеликій, тимчасовій загрозі (підняття рівня води, хімічна аварія на віддаленні та ін.).

Проведення евакуації забезпечується шляхом:

- утворення регіональних, місцевих та об'єктових органів з евакуації;
- планування евакуації;
- визначення безпечних районів, придатних для розміщення евакуйованого населення та майна;
- організації оповіщення керівників суб'єктів господарювання і населення про початок евакуації;
- організації управління евакуацією;
- життєзабезпечення евакуйованого населення в місцях їх безпечного розміщення;
- навчання населення діям під час проведення евакуації.

Евакуаційні заходи плануються з метою:

- 1) зменшення ймовірних втрат населення;
- 2) збереження кваліфікованих кадрів спеціалістів;
- 3) забезпечення стійкого функціонування важливих об'єктів господарювання;
- 4) створення угруповання сил і засобів Цивільного захисту для їх подальшого застосування в осередках надзвичайних ситуацій.

4. ПРОГНОЗУВАННЯ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

ПРОГНОЗУВАННЯ – це процес наукового передбачення, який ґрунтується на розумінні закономірностей розвитку подій, явищ та процесів і завершується формуванням щодо них превентивних заходів та планів реагування.

Прогнозування НС має на меті здобуття висновку щодо вірогідності виникнення, подальшого розвитку і наслідків будь-якої небезпечної події на основі:

- 1) вивчення документації;
- 2) аналізу даних розвідки;
- 3) розрахунків і математичного моделювання;
- 4) практичного досвіду.

Прогнозування може бути двох видів:

- 1) *попереднє* (короткострокове або довгострокове), яке здійснюється до виникнення НС;
- 2) *оперативне* (аварійне), яке виконується під час розгортання НС з метою уточнення обстановки і відповідного реагування.

Для здійснення прогнозування необхідно мати *об'єктивну первинну інформацію* (*вихідні дані*).

Основними *вихідними даними*, потрібними для *попереднього прогнозування*, є відомості про:

- 1) особливості об'єкта, стосовно якого виконується прогнозування;
- 2) тип, властивості й кількість на об'єкті небезпечних речовин;
- 3) наявність на об'єкті систем життєзабезпечення, їх тип і стан;
- 4) можливий вплив уражаючих факторів надзвичайної ситуації на територію, що знаходиться за межами даного об'єкту;
- 5) геофізичні та гідрометеорологічні особливості місцевості, де розташований цей об'єкт.

Алгоритм прогнозування НС передбачає таку послідовність операцій:

- 1) отримання об'єктивної вхідної інформації (шляхом вивчення документації і за даними розвідки);
- 2) визначення структури і закономірностей розвитку НС у часі і просторі;
- 3) оцінка інтенсивності дії уражаючих факторів, властивих зазначеній НС;
- 4) аналіз взаємозв'язку та взаємної обумовленості уражаючих факторів, властивих НС;
- 5) побудова всіх можливих сценаріїв розвитку НС;
- 6) оцінка можливої шкоди (людських втрат і матеріальних збитків) за кожним сценарієм розвитку НС.

Алгоритм прогнозування надзвичайної ситуації дозволяє:

- 1) оцінити можливі *людські втрати* та економічні збитки, спричинені як великомасштабними стихійними лихами, так і різноманітними техногенними аваріями й катастрофами;
- 2) визначити ймовірний *стан об'єктів* господарювання після ліквідації надзвичайної ситуації;
- 3) визначити *кількість сил і засобів*, необхідних для ліквідації надзвичайної ситуації;
- 4) створити *тренінгові системи* для навчання персоналу і населення діям у надзвичайних ситуаціях.

Оперативне (аварійне) прогнозування здійснюють за даними *розвідки*.

РОЗВІДКА – це сукупність заходів, які виконуються усіма формуваннями сил Цивільного захисту з метою збору даних щодо характеру небезпек (властивих надзвичайній ситуації), масштабу і ступеня ураженості об’єктів, що розвідуються, для належної оцінки обстановки (радіологічної, хімічної, бактеріологічної, інженерної тощо) в зоні ураження.

Розрізняють такі **види розвідки**:

1) інженерна;	4) радіаційна;
2) пожежна;	5) хімічна;
3) медична;	6) бактеріологічна.

Принципи, за якими ведеться розвідка:

1) комплексність;	4) цілеспрямованість;
2) активність;	5) безперервність;
3) своєчасність та оперативність;	6) достовірність.

Основними **засобами розвідки** є:

1) спостереження;	4) вивчення документації;
2) огляд;	5) опитування персоналу й населення;
3) пошук;	6) вимірювання фізичних характеристик дії уражаючих факторів і стану довкілля.

5. ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ТА ЛІКВІДАЦІЇ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Фінансування заходів щодо ліквідації надзвичайних ситуацій (НС) на об'єктах усіх форм власності здійснюється відповідно до їх рівнів:

- **об'єктового рівня** – за рахунок власних коштів підприємств, установ та організацій, на території яких виникла НС;
- **місцевого і регіонального рівнів** – за рахунок власних коштів підприємств, установ та організацій, на території яких виникла НС, і додатково – за рахунок районних резервів (місцевий рівень) та резервів Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій (регіональний рівень), створених відповідно до законодавства;
- **державного рівня** – за рахунок коштів, передбачених державним бюджетом на ці цілі, в тому числі, частково, з резервного фонду державного бюджету.

Додаткові кошти для фінансування заходів з ліквідації НС відповідного рівня або їх наслідків (за умови вичерпання зазначених джерел фінансування) можуть виділятися на підставі клопотання відповідного органу виконавчої влади, зокрема:

- **об'єктового рівня** – за рішенням органу виконавчої влади, у сфері управління якого знаходиться об'єкт, обласної та районної державної адміністрації, виконавчого комітету міської ради;

- **місцевого рівня** – за рішенням центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, міськвиконкомів;

- **регіонального і державного рівнів** – за рішенням Кабінету Міністрів України.

Кошти, виділені на **ліквідацію надзвичайних ситуацій**, використовують для:

- проведення пошуково-рятувальних, аварійно-відновних та інших невідкладних робіт з метою усунення безпосередньої загрози життю і здоров'ю людей, що виникла внаслідок цих ситуацій;

- надання згідно із законодавством *матеріальної допомоги* потерпілим внаслідок НС;

- розгортання та утримання *тимчасових пунктів проживання і харчування* потерпілих;

- проведення евакуаційних заходів;

- забезпечення дій *рятувальних* та інших *підрозділів* або організацій, залучених до ліквідації НС.

Резервний фонд бюджету формується для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені під час складання проекту бюджету.

Кошти *резервного фонду* бюджету можуть використовувати на здійснення:

- заходів з *ліквідації наслідків НС* техногенного, природного, соціального характеру;
- заходів, пов'язаних із *запобіганням* виникненню НС техногенного та природного характеру, на основі даних моніторингу, експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у НС техногенного та природного характеру або пом'якшення її можливих наслідків;
- інших *непередбачених заходів*, які відповідно до законів можуть здійснюватися за рахунок коштів бюджету, але не мають постійного характеру і не могли бути передбачені під час складання проекту бюджету.